

ПСИХОЛОГІЯ

О. В. Культенко*

ПСИХОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БЮРО ІНТЕРПОЛУ В УКРАЇНІ

Встановити психологічну структуру діяльності означає, передусім, визначити головні компоненти певного її виду, що можна зробити, лише розглядаючи людину як суб'єкт праці, пізнання і спілкування. В різних видах діяльності співвідношення цих елементів різне, що й визначає самостійність психологічної структури різних її видів¹.

Насамперед необхідно визначити, до якого ж різновиду юридичної діяльності відноситься діяльність працівників Робочого апарату (в подальшому — РА) НЦБ Інтерполу в Україні (або Укрбюро Інтерполу) — правотворчої, правоохоронної, правозастосовчої. З огляду на те, що Національним центральним бюро Інтерполу в Україні виступає Міністерство внутрішніх справ України, то РА НЦБ Інтерполу в Україні відноситься до кримінальної міліції², працівники Укрбюро Інтерполу здійснюють правоохоронну діяльність. (далі ми наведемо аргументи того, що працівники РА НЦБ Інтерполу також здійснюють правозастосовчу і правотворчу діяльність).

Якщо ж визначити цю діяльність за суб'єктами реалізації, то, послуговуючись звичним колом різновидів за цією ознакою, які подаються в літературі з юридичної психології³, виникає спокуса віднести її до оперативної-розшукової. Адже інші різновиди правоохоронної діяльності за суб'єктами реалізації — це слідча, пенітенціарна, прокурорська. Але, якщо послуговуватися визначенням оперативної-розшукової діяльності, як воно сформульоване в законодавстві, то виявиться, що діяльність працівників Інтерполу в Україні має лише ознаки оперативної-розшукової⁴. Це підтверджується висновками ряду фахівців, які досліджували діяльність Інтерполу та його національних бюро. Працівники РА НЦБ Інтерполу в Україні не затримують злочинців і не збирають речових доказів, оскільки це обов'язок інших правоохоронних органів. Основною функцією Укрбюро Інтерполу є організаційно-методичне та інформаційне забезпечення участі України в боротьбі світового співтовариства зі злочинністю⁵. Такої ж думки О. С. Проневич⁶.

“Оскільки національні центральні бюро очолюються та укомплектовані досвідченими поліцейськими, виникає запитання: чи виконує бюро безпосередньо пряму поліцейську

© Культенко О. В., 2009

* здобувач кафедри юридичної психології Київського національного університету внутрішніх справ

¹ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 157.

² Положення про національне центральне бюро Інтерполу, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=220-93-%EF>.

³ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 158.

⁴ Про оперативну-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // ВВР. — 1992. — № 22. — С. 33.

⁵ Бандурка О. М. Інтерпол: міжнародна організація кримінальної поліції: Наук.-практ. посібник. — Х.: Держ. спеціалізоване вид-во “Основа”, 2003. — С. 67-68.

⁶ Харківський національний університет внутрішніх справ. “Кабінетна поліція” світового масштабу. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.univd.edu.ua/document/index.php?id_doc=365&lan=ukr.

дію? — так сформулював запитання щодо правоохоронної ролі національних центральних бюро Інтерполу відомий дослідник діяльності Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) Й. Дайчман. І ось як відповів: “Політика Інтерполу передбачає, що в нормальних ситуаціях національне центральне бюро повинне утримуватися від прямої дії, в той час як національна поліція виконує фактичне розслідування, арешти та пов’язані з цим дії”⁷.

На тому, що ні РА НЦБ Інтерполу в Україні, ні його працівники не є суб’єктами оперативно-розшукової діяльності (в тому сенсі, як це визначено Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність”) наполягають і автори монографії “Міжнародний розшук: теорія та практика”⁸. Щоправда, у цій же монографії висловлюється думка про те, що НЦБ Інтерполу в Україні є суб’єктом міжнародного розшуку. Але при цьому не уточнюється, є чи ні суб’єктами міжнародного розшуку працівники РА НЦБ Інтерполу в Україні. З огляду на це я не поспішив би відносити діяльність працівників РА НЦБ Інтерполу до оперативно-розшукової діяльності в чистому вигляді. Принаймні, до того часу, поки законодавство України чітко вкаже, є діяльність працівників РА НЦБ Інтерполу в Україні оперативно-розшуковою чи ні.

У юридичній психології виділяють такі різновиди юридичної діяльності за психологічним змістом: пізнавальну, конструктивну, комунікативну, організаційну, посвідчувальну та профілактичну. Щоправда, існує думка, що останні два різновиди не визначають змісту, але створюють умови для реалізації юридичної діяльності⁹. Деякі фахівці до допоміжних видів зараховують комунікативну, організаторську, посвідчувальну¹⁰. Необхідно зважати на те, що відомий професіонал наукового напрямку “Юридична психологія” В. Л. Васильєв виділяє наступні сторони юридичної діяльності в такому вигляді: “пошукову (пізнавальну), комунікативну, посвідчувальну, організаційну, реконструктивну (конструктивну), соціальну”¹¹.

В дослідженнях з юридичної психології зазвичай йдеться про пізнавальну діяльність, об’єктом якої є злочин¹². Пізнавальна діяльність, необхідна для встановлення факту наявності чи відсутності правопорушення, причетності до нього певної особи чи ступеню її вини¹³. Проте діяльності працівників РА НЦБ Інтерполу не властиве пізнання злочину, як, наприклад, для слідчого, оскільки, як уже зазначалося, основною функцією Укрбюро Інтерполу є організаційно-методичне та інформаційне забезпечення участі України в боротьбі світового співтовариства зі злочинністю. Однак це не означає, що роботі працівників РА НЦБ Інтерполу не притаманна пізнавальна діяльність. Адже пізнання в філософії розуміється як процес цілеспрямованого, активного відображення дійсності в свідомості людини, а об’єкт пізнання — як те, на що спрямовується пізнавальна діяльність суб’єкта. Об’єктом пізнання виступають не лише явища природи, а й суспільства, і сама людина, і відносини між людьми, їхні взаємини, а також свідомість, пам’ять, воля, почуття, духовна діяльність взагалі; пізнання може бути спрямованим на дослідження не лише об’єктивного світу, й ідеальних об’єктів, наприклад, числа, площини і т. п. в математиці. Ідеальні об’єкти — це ідеальні образи об’єктивно існуючих предметів та явищ, які одержуються суб’єктом у результаті абстрагування та ідеалізації і які виступають заміниками реальних предметно-чуттєвих об’єктів. В якості ідеальних об’єктів можуть виступати і теоретичні конструкції, які ставлять своєю метою цілісне відтворення об’єкта, що вивчається. Приміром, для Гегеля таким об’єктом була абсолютна ідея¹⁴.

На підставі вищевикладеного вважаю, що об’єктом пізнання в діяльності працівників Укрбюро Інтерполу є акти законодавства та інші нормативно-правові документи, включаючи міжнародні, а також інформація про додержання міжнародних договорів України, відомості Інтерполу з проблем боротьби зі злочинністю. До речі, ця особливість

⁷ Дайчман Й. Інтерпол. Всемирная система борьбы с преступностью. — М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2003. — С. 167.

⁸ Душейко О. Г., Некрасов В. А., Мацюк В. Я., Компанієць Д. О. Міжнародний розшук: теорія і практика: Монографія. — К: КНТ, 2006. — С. 63.

⁹ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 159.

¹⁰ Дулов А. В. Судебная психология. — Мн., 1975. — С. 54.

¹¹ Васильєв В. Л. Юридическая психология: Учебник для вузов. — 5-е изд., доп. и перераб. — СПб.: Питер, 2008. — С. 211.

¹² Коновалова В. О., Шелітько В. Ю. Юридична психологія. Академічний курс. — К.: Концерн “Ін Юре”, 2004. — С. 139.

¹³ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 159.

¹⁴ Митрошенков О. А. Философия: Учебник [Электронный ресурс] — Режим доступу: http://society.polbu.ru/mitroshenkov_philosophy/ch40_i.html.

свідчить про те, що працівники РА НЦБ Інтерполу при виконанні ряду функцій здійснюють правозастосовчу діяльність. Відбувається пізнання при здійсненні працівниками Укрбюро таких функцій:

- участь у проведенні кримінологічної експертизи законодавчих і нормативних актів та міжнародних договорів України, з прийняттям і укладанням яких може відбутися поширення злочинності;

- підготовка аналітичних оглядів, звітів та узагальнень за матеріалами Інтерполу з проблем боротьби із злочинністю;

- контроль в межах своєї компетенції додержання міжнародних договорів України щодо боротьби із злочинністю (оскільки контроль передбачає виявлення, переробку та відбір інформації);

- формування банку даних із замовлених в бібліотеці Генерального секретаріату Інтерполу законодавчих та нормативних актів держав-членів Інтерполу з питань боротьби із злочинністю, міжнародно-правових документів, угод, що регламентують міжнародне співробітництво у цьому напрямі, а також документів про діяльність поліції (оскільки формування банку даних передбачає їх систематизацію, що є елементом пізнання).

У широкому сенсі конструктивна діяльність розглядається як планування дій для досягнення певної мети. У зв'язку з цим конструктивна діяльність завжди є в тій чи іншій мірі прогнозуванням ходу і результату дій та обов'язковою складовою будь-якого виду діяльності. Основним змістом конструктивної діяльності є відбирання та композиція отриманого матеріалу, а також планування послідовності та змісту дій (поведінки). Відбирання та композиція отриманого матеріалу — це відновлення певної події за матеріальними та ідеальними слідами. Фахівці з юридичної психології, описуючи конструктивну діяльність на прикладі роботи слідчого, зазначають, що відновлення події може відбуватися як версифікація (висунення версії) події. Слідча версія перш, за все, спрямована на створення модельного уявлення про подію злочину. Суто планування в діяльності слідчого складається з таких елементів: планування змісту майбутньої діяльності, планування організації перевірки версій, планування системи та послідовності власних дій, планування системи та послідовності власних дій, планування системи та послідовності дій учасників розслідуваної справи¹⁵. До функцій працівників РА НЦБ Інтерполу в Україні не належить розслідування злочинів, як не належить виконання доручень слідчих (окрім виконання запитів оформлених належним чином), тому про висунення ними версій подій злочинів говорити не доводиться. Хоча, звісно, елементи конструктивної діяльності у роботі працівників РА НЦБ Інтерполу в Україні присутні. По-перше, як уже зазначалося, кожна людина в тій чи іншій мірі планує свою діяльність, прогнозує хід і результат своїх дій, і винятку для працівників Укрбюро Інтерполу тут бути не може. По-друге, вони беруть участь у розробці проектів законодавчих і нормативних актів у сфері регламентації роботи, спрямованої на боротьбу із злочинністю, а цій роботі притаманний елемент передбачення (полягає у прогнозуванні процесу і результатів боротьби зі злочинністю). Те, що працівники РА НЦБ Інтерполу беруть участь у розробці нормативно — правових актів, означає, що вони здійснюють ще й правотворчу функцію.

Що стосується комунікативної функції, то виникає запитання: чи можна вважати такою здійснення працівниками РА НЦБ Інтерполу обміну офіційною та оперативно-розшуковою інформацією у межах Інтерполу та правоохоронних органів України з питань боротьби із злочинністю, а також надсилання та приймання ними запитів?

Як зазначає Г. М. Андреева, в комунікативному процесі відбувається не простий рух інформації, але як мінімум активний обмін нею¹⁶.

Головна "надбавка" в специфічно людському обміні інформацією полягає в тому, що тут особливу роль відіграє для кожного учасника спілкування значимість інформації, тому що люди не просто "обмінюються" значеннями, але, як зазначає А. Н. Леонтьєв, намагаються при цьому виробити спільний смисл¹⁷. Це можливо лише за умови, що інформація не просто прийнята, але і стала зрозумілою, осмисленою. Суть комунікативного процесу — не просто взаємне інформування, але спільне розуміння предмета.

¹⁵ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 162-163.

¹⁶ Андреева Г. М. Социальная психология [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://psylib.org.ua/books/andrg01/txt05.htm>.

¹⁷ Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. — М., 1972. — С. 291.

З урахуванням вищевикладеного не можна вважати комунікативною діяльністю надсилання та приймання працівниками РА НЦБ Інтерполу в Україні запитів, їхню участь в обміні правоохоронних органів держав інформацією.

Комунікативна діяльність працівників РА НЦБ Інтерполу — це професійне спілкування. При цьому якщо, наприклад, у слідчій чи оперативно-розшуковій діяльності комунікативна функція виявляється у процесі спілкування із суб'єктами злочинів, то в роботі працівників РА НЦБ Інтерполу така можливість виключена. Нормативно-правові документи, які безпосередньо встановлюють правові засади діяльності працівників РА НЦБ Інтерполу в Україні, не передбачають здійснення ними заходів, в рамках яких здійснювався б контакт з підозрюваними, обвинуваченими, свідками, потерпілими тощо (за винятком випадків, коли працівники РА НЦБ Інтерполу беруть участь у здійсненні екстрадиції злочинців). Комунікативна діяльність працівників РА НЦБ Інтерполу зводиться до професійного спілкування із співробітниками правоохоронних органів.

Безумовно, професійній комунікативній діяльності працівників РА НЦБ Інтерполу в Україні притаманна одноманітність. Не приносить багатосторонності їхній комунікативній діяльності і заборона працівникам РА НЦБ Інтерполу (крім керівництва МВС України, начальника робочого апарату бюро та його заступникам) виступати у засобах масової інформації із заявами, коментарями, роз'ясненнями, давати будь-які інтерв'ю з питань діяльності Інтерполу.

Для отримання інформації від НЦБ встановлюються три рівні доступу до неї. На органи, які одержали інформацію з НЦБ покладається обов'язок забезпечити ефективний захист її змісту від сторонніх осіб, а також від викривлення та розголошення¹⁸.

Особливо слабою в ЗМІ представлена тема взаємодії працівників правоохоронних органів, у якій правозастосовна діяльність та люди, її здійснюючі, були б представлені як єдина система, яка здійснює правосуддя та соціальну справедливість.

Організаційна діяльність в юридичній психології розглядається як спрямована на створення оптимальних умов для здійснення інших компонентів діяльності¹⁹. Для більшості юридичних професій характерною рисою є організаційний бік діяльності, який має два основні аспекти:

- 1) організація власної роботи;
- 2) організація спільної роботи з іншими посадовими особами, правоохоронними органами і т. д., вважає В. Л. Васильєв²⁰.

Основа організаторської діяльності — здатність точно орієнтуватися в дійсності, в якостях людей і їхніх можливостях²¹. Ю. В. Чуфаровский вказує на те, що "організаційна діяльність полягає у вольових діях з реалізації і перевірки робочих версій і планів і поділяється на два аспекти: самоорганізованість і організація людей в колективному вирішенні професійної задачі"²².

З огляду на це, до організаційної діяльності можна віднести організацію участі представників України у зустрічах і конференціях, що проводяться Інтерполом. А, можливо, й такі види діяльності:

- забезпечення обміну офіційною та конфіденційною (оперативно-розшуковою) інформацією у межах Інтерполу та правоохоронних органів України з питань боротьби із злочинністю;

- сприяння представникам компетентних органів зарубіжних держав, які прибули в Україну для здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, пов'язаних з боротьбою із злочинністю (якщо виконання цих заходів передбачає вольові дії працівників Укрбюро Інтерполу).

Засвідчувальна діяльність, яка супроводжує процес пізнання істини, а також прийняття та реалізацію рішень, пов'язаних з повноваженнями суб'єктів юридичної діяльності, полягає в наданні отриманій інформації спеціальних, передбачених законом форм²³. Як уже зазначалося, її не виділяють як основний різновид юридичної діяльності

¹⁸ Римаренко Ю. І. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. — К.: КНТ, 2006. — С. 337.

¹⁹ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 167.

²⁰ Васильєв В. Л. Юридическая психология: Учебник для вузов. — М.: Юридическая литература, 1991. — С. 137.

²¹ Там же. — С. 150.

²² Чуфаровский Ю. В. Юридическая психология [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.vuzlib.net/beta3/html/1/14465/14508/>.

²³ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 170.

через те, що майже у всіх випадках юридичної діяльності існує потреба у закріпленні, засвідченні одержаних у процесі пізнання фактів. Але роль засвідчувальної діяльності дуже велика, оскільки виконання тих чи інших видів втрачає своє доказове значення без її засвідчення, документування. Засвідчувальна діяльність працівників РА НЦБ Інтерполу в Україні полягає в тому, що вони: складають на підставі інформації, що надходить від правоохоронних органів України звіти, передбачені Інтерполом, і надсилають їх до Генерального секретаріату; формують на підставі інформації, одержаної у ході своєї діяльності, банк даних про злочини і злочинців, розшукуваних осіб, предмети і документи. Інформація, яка рухається каналами Інтерполу також ще й вміщується в інтегровану базу даних НЦБ за такими підсистемами: “Документ”; “Особи”; “Транспорт”; “Фірми”; “Номерні речі”; “Валюта”; “Предмети мистецтва”²⁴. Накопичення якої є надзвичайно копіткою роботою.

Профілактика як допоміжний компонент структури юридичної діяльності — це правове виховання громадян для попередження порушень закону та вплив на правопорушників (злочинців) із метою недопущення скоєння ними протиправних дій надалі. Цей вид діяльності працівникам РА НЦБ Інтерполу не притаманний. Якщо, звісно, не вважати таким видання інформаційного бюлетеня — це передбачено Положенням про НЦБ Інтерполу в Україні, в якому можуть публікуватися матеріали профілактичного характеру. Але, як видно із того ж Положення, профілактика злочинів і правопорушень не входить до завдань Національного бюро.

Виникають певні труднощі із визначенням видів діяльності у випадках, коли працівники РА НЦБ Інтерполу здійснюють: надсилання до Генерального секретаріату і національних центральних бюро держав-членів Інтерполу запитів та відомостей правоохоронних органів країни, пов'язаних з інформацією про злочин і злочинців, розшукуваних осіб, предмети, документи тощо; приймання запитів та інформацій Генерального секретаріату й НЦБ інших держав-членів Інтерполу; інформування національних центральних бюро держав-членів Інтерполу про випадки безпосереднього звертання до їх компетентних органів правоохоронних органів країни; подання до Генерального секретаріату і до національних центральних бюро держав-членів Інтерполу зведеної інформації про злочини, скоєні іноземними громадянами на території України, а також іноземних громадян, яких затримано в Україні за підозрою у вчиненні злочинів, притягнуто до кримінальної відповідальності або засуджено.

Фахівці зазначають, що юридична діяльність визначається системою взаємозв'язків “людина — людина”²⁵. Але роботі працівників РА НЦБ Інтерполу в Україні більше притаманні взаємозв'язки “людина — машина”. Маю на увазі великий ступінь комп'ютеризації їхньої праці.

У нашій країні ведуться дослідження діяльності користувачів електронно-обчислювальних приладів, але ці дослідження відстають від темпів розвитку самої комп'ютерної техніки. Разом з тим, як зазначає О. Є. Войсунський, для прихильників культурно-історичної школи Л. С. Виготського вивчення діяльності людини в Інтернеті є більш ніж природним²⁶.

Це пов'язане з універсальним положенням про значення опосередкування і переопосередкування діяльності людини. Згідно з одним із наріжних каменів концепції Л. С. Виготського, одним з найбільш істотних аспектів психічного розвитку людини є зовнішня “орудийна” діяльність, тобто активність у зовнішньому світі людини, яка користується різноманітними інструментами, предметами, пристосуваннями — від тих, які необхідні для приготування їжі, до тих, які придатні для фіксації відомостей, передачі повідомлень на відстані тощо. Ще на початку 1930-х років Л. С. Виготський у своїх теоретичних побудовах розвитку людської психіки відводив найбільш значне місце семіотичним засобам або знакам. О. Є. Войсунський зазначає, що основою Інтернету є

²⁴ Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена Наказом МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 09.01.1997 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0054-97>.

²⁵ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 171.

²⁶ Войсунський А. Е. Психологические исследования деятельности человека в интернете [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/321a4597d62027d7c32571cb002e9d6d>.

взаємопов'язані комп'ютери, а основою комп'ютерів — мікрочіпи, тобто пристрої бінарні і знакові, і робить висновок, що з психологічної точки зору Інтернет є не більш (але й не менше) як сучасний етап знакового (семіотичного) опосередкування діяльності.

Багатократне опосередкування та переопосередкування діяльності супроводжується перетворенням мотиваційно-особистісної сфери і особистості в цілому, а не тільки окремих психічних процесів. Наслідки інформаційно-комунікаційних технологій є як позитивні, так негативні. Наприклад, частина користувачів комп'ютерів над міру захоплена комп'ютерними іграми, частина впадає в залежність від Інтернету, у багатьох виникає аутизація (замкнутість, небажання спілкуватися вербальними засобами, неувага до інших людей, відсутність інтересу до них, нерозуміння їхніх дій, почуттів, мотивів), дисинхронія (нерівномірність) розвитку (наприклад, інтелектуальний розвиток випереджує те, що належить до сфери стосунків з іншими людьми). Однобокості в особистісному розвитку людини ускладнює адаптацію до інших видів діяльності. Крім того, надмірне психічне захоплення роботою з комп'ютером при вирішенні складних завдань в умовах, що динамічно змінюються, може загострювати невротичні риси особистості і навіть призвести до хворобливого стану, а такі позитивні риси, як точність та акуратність, можуть трансформуватися у негативні — педантизм, надмірна пунктуальність і ригідність. Більш того, людина може стати підлеглою комп'ютера. Ці та інші негативні наслідки можуть торкнутися і діяльності працівників РА НЦБ Інтерполу.

Разом з тим, робота працівника РА НЦБ Інтерполу як користувача ЕОМ і комп'ютерних мереж має мало спільного з такими професіями типу "людина — машина", як льотчик, водій, диспетчер тощо. Безумовно, працівник РА НЦБ Інтерполу не є оператором в тому сенсі, як дехто називає операторами льотчиків, водіїв, диспетчерів²⁷. І не тільки тому, що економічні та соціальні збитки в результаті зниження якості діяльності працівника РА НЦБ Інтерполу як учасника системи "людина — машина" настають не так швидко, як у випадках, коли помиляється водій чи льотчик. Працівник РА НЦБ Інтерполу, навіть здійснюючи "операторські" функції, залишається службовою особою, уповноваженою на виконання функцій держави, зокрема, службовою особою органів внутрішніх справ, робота в яких пов'язана із значними інтелектуальними навантаженнями, та іншими особливостями, притаманними правоохоронній діяльності.

Дослідники психологічних особливостей юридичної діяльності вказують на те, що в багатьох випадках результат цієї діяльності в конкретних рисах невідомий²⁸. У цьому сенсі діяльність працівників НЦБ Інтерполу не становить винятку. Більш того, якщо працівник органу дізнання чи слідчий має можливість побачити розшукувану особу чи предмет, то працівник Укрбюро Інтерполу такої можливості позбавлений (за винятком випадків, коли працівник Укрбюро Інтерполу бере участь в екстрадиції). А участь працівника РА НЦБ Інтерполу у складенні аналітичного звіту, у розробці закону чи нормативного акту знайде відображення в цих документах без зазначення його особи.

Діяльність працівників РА НЦБ Інтерполу зумовлена також такими, описаними у фаховій літературі²⁹, чинниками психологічного характеру:

- наявність суворої правової регламентації (працівники РА НЦБ Інтерполу керуються обов'язковими до виконання нормами, що обмежує суб'єкта у його волевиявленнях та варіантах виконання завдань);
- наявність владних повноважень (що породжує психологічний стан підвищеної відповідальності і може призвести як до надмірних застосувань владних повноважень, так і до нерішучості, побоювань власної відповідальності);
- багатоплановість службових ситуацій, неможливість чіткого планування (що потребує великих інтелектуальних зусиль), високі психологічні вимоги до працівника (наприклад, вимоги наявності якостей, які рідко поєднуються в одній особі);
- "усічений" характер діяльності (працівник РА НЦБ Інтерполу виконує роботу лише на одному етапі, приміром, міжнародного розшуку, а це може викликати стан невдоволеності своєю працею, який може трансформуватися в негативне ставлення до діяльності в цілому).

²⁷ Москаленко А. П. Соціально-психологічне забезпечення діяльності ОВС // Харьковський інститут соціальних досліджень [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://khisr.kharkov.ua/php/print.php?id=37>.

²⁸ Бедь В. В. Юридична психологія. — Львів: Новий Світ-2006, 2006. — С. 101.

²⁹ Юридична психологія: Підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та інші. — К.: КНТ, 2007. — С. 173-174.

Необхідно вказати, що в діяльності працівника РА НЦБ Інтерполу менше, ніж у того ж слідчого, елементів психологічного ризику, оскільки працівник РА НЦБ не приймає процесуальних рішень, які при невдалому результаті можуть тлумачитися керівництвом як невідповідність займаній посаді тощо.

Не є головною рисою діяльності працівника РА НЦБ Інтерполу в Україні оціночність. Наприклад, сприяння правоохоронним органам держав-членів Інтерполу в обміні інформацією не передбачає складення працівниками документів, в яких містилися будь-які їхні оцінки щодо тих чи інших осіб, подій, явищ. Утім, діяльність працівника Укрбюро Інтерполу не позбавлена абсолютно оціночних психічних процесів. Визначення працівником своєї позиції відбувається, приміром, при складенні аналітичних звітів, при прогнозуванні ситуацій у сфері боротьби із злочинністю.

Характерною особливістю діяльності працівника Укрбюро Інтерполу є те, що професія вимагає від нього знання не тільки вітчизняного права, а й міжнародного, а також володіння бодай однією з іноземних мов, які є офіційними в органах Інтерполу. Оволодіння цими знаннями пов'язане із значними інтелектуальними навантаженнями, тиск яких на емоційну сферу збільшується у разі відсутності можливості практичного застосування отриманої інформації.

На підставі наведеного, можна зробити висновок що в теперішній час "класичний лабораторний експеримент" поступається місцем емпатичному відчуттю і пізнанню особистості за допомогою художніх засобів. Застосовуючи до дослідження вказаної вище теми це сприяє розкриттю творчого початку у правозастосовній діяльності, виявленню в ній нових зв'язків, взаємодій та суперечностей, заснуванню інтегральних, живих образів, які відображають її багаторівневий світ. Кожен рівень діяльності працівника РА НЦБ Інтерполу в Україні забезпечується відповідними структурами особистості, які дають оптимальну можливість для досягненню мети.

Сторони професійної діяльності, а також особисті якості, навички та вміння представлені у зв'язку та залежностях між собою розкриють ієрархічну структуру.

Спростивши перспективу подальших розвідок в даному напрямку, з великою достовірністю можна зробити висновок про необхідність складання графіку з метою визначити цикл професійної діяльності, основою якого покласти не тільки законодавство, але й відповідну методіку опитування працівників РА НЦБ Інтерполу в Україні, у якій реалізуються особисті якості, навички, вміння, а також знання, які забезпечують професійний успіх на цьому рівні діяльності.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою юридичної психології
Київського університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від 28 листопада 2008 року)*

